

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Навчально-науковий інститут мистецтв
Кафедра методики музичного виховання та диригування

Серганюк Л.І.

**Методичні рекомендації
для вивчення, організації самостійної роботи студентів
та практичних модулів з дисципліни
«ХОРОВЕ СОЛЬФЕДЖІО»**

за першим (бакалаврським) рівнем

галузь знань
спеціальність
спеціалізація

02 Мистецтво
025 Музичне мистецтво
Хорове диригування

Івано – Франківськ, 2017

Хорове сольфеджіо вивчається майбутніми диригентами протягом 8 семестрів по 2 години на тиждень.

В програмі визначено основні форми роботи з хорового сольфеджіо:

- 1.імітаційні та ритмічні вправи;
- 2.сольфеджування;
- 3.слуховий аналіз;
- 4.музичний диктант;
- 5.педагогічні навички;

Програма складена на кожен семестр з поступовим ускладненням завдань, з конкретизацією знань, умінь та навичок, якими студенти повинні оволодіти в кожному семестрі.

В результаті вивчення курсу хорового сольфеджіо студенти повинні вміти:

- 1.співати чисто з листа у вказаних темпах(настройка по камертону)одно і багатоголосі уривки або хорові мініатюри;
- 2.співати гармонічні послідовності, секвенції, модуляції;
- 3.записувати 3-х,4-х голосі диктанти у формі періоду(8-12 тактів),після 5-ти,6-ти програвань записувати з пам'яті знайому мелодію;
- 4.визначати на слух інтервальні та акордові побудови у формі періоду(8-12 тактів) з модуляціями;
- 5.підбирати акомпанемент до вказаної мелодії;

В програмі подано екзаменаційні вимоги з курсу хорового сольфеджіо

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Хорове сольфеджіо у майбутніх диригентів є важливою складовою частиною професійної підготовки і відноситься до числа спеціальних

предметів, які сприяють вихованню кваліфікованого спеціаліста, керівника дитячих, навчальних студентських та самодіяльних хорів.

Поруч із основним завданням, що ставляться перед студентами на заняттях традиційного сольфеджіо-розвиток музичного слуху, пам'яті аналітичного мислення завданням хорового сольфеджіо є: свідоме сприйняття процесу розвитку музичної форми, виразного і вільного виконання хорових творів різних стилів, чистоти інтонування.

Курс повинен забезпечити такий розвиток музичного слуху, який би дозволив випускнику вільно орієнтуватися в багатоголосі, чути хор.

Як вокально-хоровий предмет хорове сольфеджіо покликано виховувати у студента уміння виразно читати по хоровій партитурі з листа будь-яку хорову партію.

З метою наближення курсу хорового сольфеджіо до спеціальності студентів бажано, щоб більша частина вправ використовувалась з вокально-хорової літератури та творів шкільного репертуару.

ОСНОВНІ ФОРМИ РОБОТИ З ХОРОВОГО СОЛЬФЕДЖІО

1. Інтонаційні та ритмічні вправи.

Всі вправи необхідно співати, постійно користуючись прийомами проведення «чисто» хорових і вокальних вправ, що з одного боку є розспівкою, а з іншого сприяє розвитку вокально-хорових навиків, гармонічного слуху та ритму.

Для майбутніх керівників хору особливо важливо чути багатоголосся.

Для даної форми роботи пропонуємо такі вправи:

1. спів звукорядів, тетраходів, інтервалів як у визначеній тональності, так і від звука вгору і вниз;
2. спів різних гармонічних зворотів, каденцій, модуляцій.
3. спів акордів по вертикалі;
4. спів кожного голосу з партитури; 5. спів дуєтом, тріо, квітетом;

Надзвичайно важливим в роботі над інтонацією є робота з камертоном (будь-якого типу і тону). Така робота виховує музичні уявлення привчає до тонкого вислуховування, до самоконтролю.

Ритмічні вправи є важливою складовою сольфеджіо. Пропонується простукування ритмічних фігур на фоні сольфеджування. Головне призначення сольфеджіо-виховання естетичних основ мистецтва музики: багатогранного строю, чіткого ритму, виразності виконання.

СОЛЬФЕДЖУВАННЯ

1. Головним завданням сольфеджування є набуття навиків правильного, виразного і свідомого співу з листа.

2. При сольфеджуванні слід наполегливо вимагати чистого інтонування.

3. Сольфеджування повинно супроводжуватись диригуванням.

4. Перед сольфеджуванням вправи чи хорового твору потрібна «ладова настройка», для цього слід проспівати звукоряд, відтворити голосом деякі акордові послідовності. В процесі попередньої роботи аналізуємо нотний текст партитури і вивчаємо найважливіші місця в окремих партіях.

5. Студент має орієнтуватись у всій партитурі. Для цього рекомендується прийом приспівування одного із голосів партитури з відтворенням інших на фортепіано.

6. Під час занять потрібно розвивати «внутрішній слух». Для цього співаємо частину «вголос», а частину подумки (спів «про себе»).

7. Під час сольфеджування вправ та хорових творів поліфонічної фактури необхідно: співати канони на слух, запам'ятовувати мелодію партнера в процесі співу прикладів по партіях, співати в канонах і канонічних секвенціях партії імітуючого голосу на слух, читання з нот за допомогою внутрішнього слуху, запам'ятовування його з наступним записом по пам'яті, гра зі співом творів напам'ять.

Паралельно з сольфеджуванням як одноголосних так і багатоголосних вправ і хорових партитур необхідно систематично співати з текстом, слідкуючи за дикцією.

Для розвитку ладового мислення рекомендується сольфеджувати, називаючи ступені ладу.

Під час співу як одноголосного так і багатоголосного потрібно прагнути до збереження правильних темпів і динамічних відтінків.

Значне місце в курсі хорового сольфеджіо повинно відводитись транспонуванню. Цей прийом слід використовувати протягом всього курсу. Вивчаючи лади народної музики, ознайомлюємо студентів з відмінними ознаками і методами їх вивчення.

Лад, гармонія, форма функціонують в тісному зв'язку з ритмом. Ритм обумовлює зміст і прийоми інтонування. Вправи з текстом спершу співаємо нотами, а потім словами.

3.СЛУХОВИЙ АНАЛІЗ

Завдання слухового аналізу-навчити студента правильно визначити на слух будову гам, ладів, інтервалів та акордів. Для майбутніх керівників хору важливо вміти чути багатоголосся. Професійні навички в галузі гармонічного аналізу на слух виражені в наступному:

-В умінні чути гармонічний розвиток. Якщо побудова невелика за розмірами(речення, період),то після одного-двох програвань студент повинен по пам'яті назвати гармонічні звороти музичного уривку. Необхідно називати акорди одночасно з їх звучанням на інструменті.

-В умінні чути гармонію по вертикалі, а також окремі голоси в гармонії. Спів по вертикалі окремих акордів, або спів коротких зворотів.

Кожен приклад для гармонічного аналізу на слух пропонується проробляти таким чином:

- 1.Послухати 1-2рази.Визначити музичну форму, каденції.
- 2.Вміти визначити види акордів, їх розміщення, мелодичне положення. Якщо студент недостатньо чує бас, то проспівати басову партію.
- 3.У багатьох прикладах треба проспівати окремі голоси по горизонталі, потім акорди по вертикалі. Визначення на слух інтервальних і акордових побудов пов'язане з розвитком музичної пам'яті а тому побудови мають бути структурно оформлені і виконані повністю.

МУЗИЧНИЙ ДИКТАНТ

Для системної роботи над технікою запису слід на кожний семестр вибирати який-небудь основний тип музичного диктанту. В першому переважає одноголосний, в другому-двоголосний, а в 3-4му—акцент на триголосний, тоді в 5-му —чотириголосся. Матеріалом слугують хорові мініатюри, обробки народних пісень. Диктант повинен бути ясним і закінченим по формі.

Записувати диктант студентам дозволяється лише в проміжках між програваннями. Не слід багато разів програвати диктант.

У багатоголосних диктантах можна робити:

- запис крайніх голосів;
- запис баса або середнього голосу;
- запис мелодії і гармонічної схеми;
- запис гармонічної схеми;
- запис з пам'яті уривків з творів;

В письмових диктантах треба враховувати і ритмічні труднощі. Диктант можна поділити за такими ступенями ритмічної труднощі:

- єдиний ритм у всіх голосах;
- єдиний ритм в усіх голосах з загальними хоровими паузами.
- загальний складовий хоровий ансамбль;
- єдиний ритм в трьох голосах і відмінний в четвертому;

Записаний диктант повинен бути обов'язково перевірений і проспіваний усіма студентами.

ПЕДАГОГІЧНІ НАВИКИ

Диригенту-хормейстеру необхідно готуватись до постійної роботи над чистотою інтонації, строем, різними видами ансамблю чи то з дитячим, професійним, чи навчальним і самодіяльним хорами. Звична робота з камертоном, вміння використовувати «столбицю», ритмічні вправи. В екзаменаційних вимогах 5-го семестру включена перевірка педагогічних навиків студента.

Хорове сольфеджіо вивчається протягом двох з половиною років по дві години на тиждень, всього 176 годин, заняття групові.

ПРОГРАМА

(Перший рік навчання)

Основна тема роботи: закріплення діатоніки.

Інтенаційні вправи

Робота з камертоном в будь-якій тональності. Спів усіх ступенів мажору та мінору. Спів діатонічних інтервалів вгору і вниз від звуку, спів інтервальних послідовностей(паралельний і протилежний рух голосів, «золотий хід». Спів акордів від звуку вгору і вниз і акордових послідовностей в 4-голосному хоровому викладі.

Сольфеджування одноголосся. Сольфеджування діатонічних мелодій в простих 2-х,3-х, складних 4/4, 6/4, 6/8 та змішаних і перемінних розмірах.

Сольфеджування багатоголосся. Сольфеджувати поліфонічне багатоголосся, вправ та хорових мініатюр.

Орієнтовний матеріал.

Басова А. Україно, мій краю. Івано-Франківськ,1992.

Верещагіна А. Українські народні пісні для дітей. Упорядник А.Верещагіна.- К.:Музична Україна,1986.

Леонтович М. Хорові твори. –К.:Музична Україна,1977.

Хвостенко В. Сольфеджіо, вип..2(одноголосся),№1-200.

Леонова Е.Поліфонічне сольфеджіо.-Л.:Музика,1990.Розділ 1,2.

Слуховий аналіз.

Визначення в хорових творах розміру, лад, каденцій, мелодичних інтервалів .
Визначення всіх пройдених тональностей діатонічних ступенів.

Диктант. Усний диктант (двотакти) в одноіменному мажоро-мінорі.
Письмовий восьми тактовий диктант(одноголосний) в одноіменному і паралельному мажоро-мінорі. Двоголосний диктант-рух паралельними терціями і секстами.

Орієнтовний матеріал.

Долматов Н.Музичний диктант ,№289-463,464-567.

Другий рік навчання

Основна тема роботи: Хроматизм, модуляції.

Інтонаційні вправи.

Спів в тональності тритонів, характерних інтервалів з розв'язанням.

Спів акордів і акордових послідовностей в 4-голосому хоровому викладі.

Сольфеджування одноголосся-мелодії з альтерацією звуків, що прилягають до стійких ступенів ладу. Допоміжні та прохідні хроматизми.

Багатоголосся. Гармонічне та імітаційне. (Проспівування одного з голосів вправи)

Орієнтовний матеріал.

Агажанов А. Курс сольфеджіо. Вип. 2. №109-198.

Способін І. Сольфеджіо (двоголосся) №1-63.

Басова А. Україно, мій ти краю. Івано-Франківськ, 1992.

Лисенко М. Молодощі. -К.:Музична Україна, 1990.

Лисько З. Великий співаник «Червоної калини». Львів, 1937.

Леонтович М. Хорові твори. Упорядник М.Гордійчук. -К.:Музична Україна, 1977.

Третій рік навчання

Основна робота: закріплення навиків

багатоголосного сольфеджування.

Інтонаційні вправи. Допоміжні і прохідні хроматизми і модуляція в тональності діатонічної спорідненості.

Спів одного з голосів акордової послідовності чи хорової партитури з виконанням інших на інструменті. Твір для шкільного хору під власний акомпанемент.

Сольфеджування. Одноголосся. Засвоєння метро ритмічних труднощостей. Спів мелодії з текстом в постійних перемінних розмірах.

Багатоголосся. Гармонічне 3-4 голосся в ансамблі. Сольфеджування поліфонічної фактури (імітація, канон, тема і відповідь).

Орієнтовний матеріал.

Островський А., Солов'єв С., Шокін В. Сольфеджіо. (одноголосся) №141-180, 181-200.

Ладухін Н. Одноголосне сольфеджіо. №80-119. - М.: Музика, 1967.

Євпак Є. Хорові розспівки. - К.: Музична Україна, 1975.

Слуховий аналіз. Визначення на слух послідовності інтервалів та акордів.

Диктант. Одноголосся з мелізмами. Імітація з відхиленнями і модуляціями на двох нотоносцях в різних ключах.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ВИМОГИ

1. Написати трьохголосний контрастно-поліфонічний диктант з хроматизмами, відхиленнями, з розвинутим голосоведінням.

2. Спів напам'ять одноголосну вправу, вивчену в семестрі.

3. Співати вивчену у семестрі партитуру (проблемний голос співаєм, інші на інструменті)

4. Визначити на слух лади, послідовності інтервалів та акордів з модуляцією.

Четвертий рік навчання

Основна тема роботи: Багатоголосся.

Інтонанційні вправи.

Спів діатонічних та хроматичних секвенцій. Спів модуляцій через одну проміжну тональність та через дві проміжні.

Інтонування інтервальних послідовностей.

Спів гармонічних зворотів та акордових послідовностей. Спів одного з голосів такої послідовності з виконанням інших на інструменті.

Сольфеджування. Одноголосся. Включення інтонаційних та ритмічних труднощів у мелодіях речитативного плану.

Багатоголосся. Приклади різних типів поліфонічної фактури. Двоголосся з транспозицією на секунду і терцію.

Спів модуляцій в далекі тональності поступових і енгармонічних.

Спів акордових послідовностей з акордами побічних ступенів, альтерованими акордами.

Сольфеджування. Двоголосся. Транспортування на секунду та терцію.

Багатоголосся. Поліфонічна фактура. Читання з листа творів для дитячого хору з аналізом.

Орієнтовний матеріал.

Островський А. Сольфеджіо. Вип..2, №64-70, 140-210.-Музика, 1964.

Речитативні номери з опер Х.Глюка, В.Моцарта, Д.Россіні.

Бах Й.Магніфікат.

Соколов В.Багатоголосне сольфеджіо, №133-140.

Струве Г.Хорове сольфеджіо.-М., 1979.

Павловський Й.Хоровий клас ДМШ.-К., 1990.

Слуховий аналіз. Альтеровані акорди доміанти та субдомінанти, неаполітанська субдомінанта.

Диктант. Одноголосся. Періоди неквадратної будови, довільний поділ тривалостей.

Багатоголосний. Трьох і чотирьохголосі гармонічні і поліфонічні імітації.

Соколов В.Багатоголосне сольфеджіо.-М., 1969, розділ 4.

Класичні хори. Упорядник О.Мінківський.-К., 1964.

Рукавишніков В. Сольфеджіо .(триголосне), №132-160.-М., 1962.

Слуховий аналіз.

Визначення гармонічних послідовностей в уривках з хорової літератури. Диктант. Трьохголосі імітаційні та контрастно-поліфонічні. Чотириголосся акордового складу.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ВИМОГИ

1. Написати чотириголосний диктант акордового складу.
2. Проспівати 4-голосну вправу, вивчену в семестрі. Просольфеджувати в квартеті чотириголосний приклад, переходячи у визначених місцях.
3. Співати з листа романс під акомпанемент.
4. Визначити на слух послідовність інтервалів з модуляцією.
5. Визначити на слух послідовність акордів, включаючи альтеровані акорди і модуляцію в тональність не діатонічної спорідненості.